

KristenDemokraternes Kommunal- og Regionalpolitiske Program 2021-2025

P2021-01 Kommunal- og Regionalpolitiske Program 2021-2025		
Historik		
Hovedbestyrelsen	2021-01-05	Vedtaget
Der henvises også til KD`s øvrige politiske programmer på <a href="http://www.kd.dk">www.kd.dk</a> , hvor KD`s politik på nationalt plan er uddybet		

Indholdsfortegnelse:

1. Grundlag og værdier
  - 1.1 Grundlag
  - 1.2 Værdier
  - 1.3 Subsidiaritet
  - 1.4 Afgrænsning af programmets indhold

2. Familie – børn, unge, voksne, ældre
  - 2.1 Børns og familiers trivsel
    - 2.1.1 Forebyggelse og hjælp til familier i krise
    - 2.1.2 Børnepasning
    - 2.1.3 Forebyggelse på børne- og ungeområdet
    - 2.1.4 Anbringelse udenfor hjemmet
  - 2.2 Skole og uddannelse
    - 2.2.1 Generelt om folkeskolen
    - 2.2.2 Folkeskolereformen
    - 2.2.3 En god og sammenhængende hverdag
    - 2.2.4 Den rummelige folkeskole
    - 2.2.5 Tillid og mindre bureaukrati
    - 2.2.6 Fri- og efterskoler
  - 2.3 Ældre
    - 2.3.1 Omsorg og pleje
    - 2.3.2 Boliger til ældre
    - 2.3.3 Mennesker med demens
    - 2.3.4 Plejehjem
    - 2.3.5 Hospice og palliation

3. Sundhed
  - 3.1 Sundhedsfremme og forebyggelse
  - 3.2 Misbrugsforebyggelse og behandling
  - 3.3 Et sammenhængende patientforløb af høj faglig kvalitet
  - 3.4 Ligeværdighed mellem fysiske og psykiske lidelser
  - 3.5 Lighed i sundhed
    - 3.5.1 Social lighed i sundhed
    - 3.5.2 Geografisk lighed i sundhed
  - 3.6 Sygehuse

4. Det gode liv for alle
  - 4.1 Nedbringelse af aborttallet
  - 4.2 Mennesker med handicaps
    - 4.2.1 Familiens betydning
    - 4.2.2 Bolig, fællesskab og aktivitetsmuligheder
    - 4.2.3 Tilgængelighed
  - 4.3 Det specialiserede socialområde
  - 4.4 Flygtninge og indvandrere
  - 4.5 Det frivillige sociale arbejde

5. Erhvervsudvikling, uddannelse, kultur og fritid
  - 5.1 Erhvervsliv
  - 5.2 Turisme
  - 5.3 Lokale uddannelsestilbud
  - 5.4 Trafik
  - 5.5 De små bysamfund

5.6 Kultur og fritid

5.6.1 Kulturliv

5.6.2 Det øvrige fritidsliv

5.6.3 Fritidsundervisning

6. Bæredygtighed, klima og miljø.

6.1 Generelt

6.2 Energi

6.3 Forsyningsvirksomheder

6.4 Erhverv og trafik

6.5 Miljø

6.6 Klima

7. Økonomi og arbejdsvilkår

7.1 Økonomistyring

7.2 Udlicitering

7.3 Kommunen som arbejdsgiver

7.4 Det rummelige arbejdsmarked

1. Grundlag og værdier

1.1 Grundlag

KD's politik bygger på den kristendemokratiske ideologi, der har udgangspunkt i det kristne livs- og menneskesyn og udtrykkes i 4 kerneværdier: menneskets værdighed, det fælles bedste, frihed og ansvar.

KD sætter mennesket før systemet og fastholder, at de nære fællesskaber har en særlig værdi og funktion i samfundet.

1.2 Værdier

- Respekt – for menneskets uendelige og uerstattelige værdi fra undfangelse til død.
- Omsorg – for familien som den bærende enhed i samfundet. Omsorg og ansvar for mennesker med handicaps, syge og socialt udsatte.
- Nærhed – liv i de mindre samfund og et nærdemokrati med tidlig inddragelse af og tæt dialog med borgerne og deres pårørende, samt gode rammer for frivillige og lokale ildsjæle.
- Forebyggelse – en tidlig helhedsorienteret og tværfaglig indsats er en værdifuld menneskelig og økonomisk investering.
- Valgfrihed – mennesket før systemet. Pengene skal følge opgaven f.eks. ved valg af pasningsform, skolevalg eller bofællesskab.
- Bæredygtighed – er ansvar for natur og miljø, og for en miljømæssig og økonomisk bæredygtig udvikling.

1.3 Subsidiaritet

Staten, regioner og kommuner varetager i fællesskab den offentlige forvaltning til gavn for borgerne. På grund af forskel i regionernes og kommunernes størrelse og sammensætning skal grænsen mellem regionernes og kommunernes opgaver være fleksibel, hvor regionerne har en opgave med at koordinere og supplere kommunernes indsats samt arbejde for udveksling af erfaringer og læring mellem kommunerne, hvor det er relevant.

1.4 Afgrænsning af programmets indhold.

Programmet dækker ikke udenrigspolitik, generel skatte- og økonomipolitik, kirkepolitik, EU-politik, forsvarspolitik og andre områder, der varetages af Folketinget og omfatter hele Danmark.

Landspolitiske emner er kun medtaget i det omfang, at kommuner eller regioner i deres administration af politikkerne, har indflydelse på hvordan de bliver forvaltet.

2. Familie – børn, unge, voksne og ældre.

2.1 Børns og familiens trivsel

Gode, velfungerende familieforhold er det bedste grundlag for, at børn og unge vokser op til positive, ansvarsbevidste voksne. Det er et værn mod vold, kriminalitet, rodløshed og misbrug.

KD ønsker derfor, at den enkelte kommune støtter familiens trivsel gennem en familiepolitik, der tænkes ind i alle de politiske udvalg.

Et kommunalt familiehus kan være et tiltag, der kan sikre gode rammer for, at familier med mindre børn og dagplejere kan mødes på tværs kan bidrage til stærkere familier og større trivsel.¹

2.1.1 Forebyggelse og hjælp til familier i krise

Familiekundskab skal indgå i undervisningen i folkeskolens overbygning, så unge får basisviden om forældreansvar og familiens betydning.

Kommunen skal tilbyde uregistreret rådgivning og familiekurser til par og familier som en forebyggende indsats for børnenes skyld.

Kommunen skal tilbyde gratis rådgivning til par i krise med det formål at redde parforholdet og for børnenes skyld, hvis der er børn i forholdet.

---

¹ Randers har et familiehus, som kan være til inspiration.

Hvor skilsmisse/samlivsbrud bliver den endelige løsning, skal rådgivningen hjælpe til at bevare forældreskabet og modvirke, at børn bliver kastebold mellem forældrene. I forbindelse med forældrenes skilsmisse skal børn med behov herfor tilbydes samtalegrupper.

Forældre med særlige behov skal have den nødvendige støtte til at varetage forældreansvaret.

2.1.2 Børnepasning

Børnene er forældrenes og ikke statens. Derfor skal forældrene frit kunne vælge heltids- eller deltidsplads, privat pasning eller hjemmepasning med økonomisk kompensation.

Forældrebetaling i institutioner skal modul-opbygges, så der kun betales for den pasning, der er behov for. Pasning i nærmiljøet skal prioriteres højt.

85 % af kommunens udgifter til en daginstitutionsplads skal lægges der, hvor barnet reelt passes – uanset om det er en privat pasningsordning eller hos forældrene selv.²

Forældre med behov for kommunal børnepasning skal tilbydes et bredt spektrum som vuggestue, dagpleje, integrerede institutioner, legestue, børnehave – herunder skov- eller friluftsbørnehave, skolefritidsordning, fritidsklub eller -hjem samt junior- og teenklubber. Der kan gives mulighed for døgnåbne pasningstilbud for f.eks. aleneforældre, der har aften/natarbejde. Det må ikke medføre, at det enkelte barns samlede pasningstid forøges.

Det er vigtigt med et godt indeklima og gode normeringer (som mindst er lige så gode som KD's forslag til nationalt fastsatte minimumsnormeringer)³ herunder også af faglært personale i de offentlige institutioner, så der er tid til det enkelte barn og de bedste rammer for børns trivsel og udvikling.

2.1.3 Forebyggelse på børne- og ungeområdet

Sårbare og udsatte familier skal tidligt have hjælp fra de sociale myndigheder, der gennem forebyggelse og en målrettet indsats skal forsøge at holde familien samlet. Familiens eget netværk skal inddrages mest muligt.

Kommunen skal både tilskynde og muliggøre et tæt tværfagligt samarbejde, der hurtigt kan reagere på pædagogers, sundhedsplejerskers, læreres og andres bekymring for et barns trivsel.

Hurtig indsats med sproglig stimulering og/eller institutionsplads kan være nødvendig for en vellykket integration af børn med en anden etnisk herkomst.

Indsatsen kan omfatte en tværfaglig, relationsbaseret indsats af medarbejdere fra kommunens børn- og familieafdeling f.eks. hjemme-hos-pædagoger⁴, familiekonsulenter, familieafslætning eller familiedagcentre, hvor truede familier⁵ kan vejledes i at fungere sammen som familie. Her kan fremtiden for og ressourcerne i familien afklares. Indsatsens mål er at støtte forældrene til selv at kunne klare forældreopgaven, sikre en tryk tilknytning mellem forældre og barn, styrke forældrenes evne til at træffe gode valg for dem selv og deres familie, samt styrke sundhed og mental trivsel.

Den forebyggende indsats mod vold, kriminalitet, alkohol- og stofmisbrug skal udføres i tæt samarbejde mellem hjem, skole, socialvæsen og politi (SSP).

Fritidstilbud skal bidrage til kommunens indsats med at forebygge alkohol- og narkomisbrug hos de unge⁶.

Forældrene skal inddrages og gøres bevidste om deres medansvar for barnets og den unges trivsel og adfærd.

2.1.4 Anbringelse uden for hjemmet

Anbringelse uden for hjemmet skal først og fremmest tilgodese barnets tarv. Det skal have høj prioritet at barnet har den samme sagsbehandler gennem hele forløbet. Ved venteliste må børn ikke vente længere end 3 måneder for et bevillet tilbud.

² Loven i dag giver mulighed for at kommunerne giver tilbud om at dække udgifter til forældre der ønsker at passe egne børn i eget hjem. Kommunalbestyrelsen er derimod ikke forpligtet på at give tilskud til forældre, der vælger selv at passe deres børn. Tilskuddet kan højst udgøre 85 pct. af den billigste nettodriftsudgift i et dagtilbud til samme aldersgruppe i kommunen. Mange kommuner har ikke udnyttet denne mulighed fuldt ud. Se mere: <https://www.uvm.dk/dagtilbud/typer-af-tilbud/pasning-af-egne-boern#:~:text=Den%20for%C3%A6lder%2C%20der%20ans%C3%B8ger%20om,af%20de%20seneste%208%20%C3%A5r>.

³ KD ønsker nationalt fastsatte minimumsnormeringer på 6 børn pr. voksen i børnehave og 3 børn pr. voksen i vuggestue.

⁴ Pædagoger, som er ansat af kommunen til at være til stede i hjemmet og støtte familier med særlige problemer. En hjemme-hos-pædagog er et alternativ til et døgninstitutionsophold.

⁵ Familier, som ikke formår at håndtere sociale og/eller økonomiske problemer, samt familier berørt af misbrug, psykiske lidelser og andre alvorlige problemer.

⁶ Læs mere i afsnit om forebyggelse og afsnit om alkohol- og stofmisbrug.

Kommunerne skal sikre en god overgang til voksenlivet for anbragte unge, så de ikke fra de fylder 18 år pludselig står uden hjælp. Menneskets behov skal i centrum – ikke fødselsdato.

Kommunen skal sikre et stort og relevant katalog for kurser ved det obligatoriske 2 dages kursus for plejefamilier, hvor der også skal være fokus på plejeforældrenes biologiske børn.

Ved anbringelser, herunder ved forældres sygdom eller død, skal anbringelse hos familie eller nære pårørende gå forud for familiepleje eller institution. Ved anbringelser skal institution eller familiepleje vælges ud fra det, der tilgodeser barnets/den unges behov for hjælp. Der skal så vidt muligt samarbejdes med forældre og andre personer i barnets/den unges netværk og fastholdes kontakt til familien og andre nære voksne – også ved anbringelser.

Forældrenes livsholdning/tro skal respekteres ved valg af plejefamilie eller institution.

Ved akut behov for fjernelse skal barnets netværk altid undersøges og så vidt muligt foretrækkes som førstevalg. Alle plejefamilier skal tilbydes deltagelse i løbende efteruddannelse.

2.2 Folkeskole og friskole⁷

2.2.1 Generelt om folkeskolen

Skolen skal give eleverne gode faglige kompetencer og færdigheder samt bidrage til at skabe positive, sociale, ansvarsbevidste og demokratiske unge mennesker. Dannelse skal igen skrives ind i skolens formålsparagraf, så det at danne hele mennesker og uddanne til hele livet er i fokus.

Den kristne kulturarv skal være en grundpille i folkeskolen. Kristendomsundervisningen skal prioriteres højt både time- og indholdsmæssigt. Mulighed for fritagelse for kristendomsundervisning skal bevares. Men forudsætningen er, at der gennemføres anden religionsundervisning efter en godkendt undervisningsplan, der giver en introduktion til den kristne kulturarv som bærende for det danske samfund.

Hvis forældrebestyrelsen ønsker det, kan der være morgensang og Fadervor på en folkeskole.

Folkekirken skal have fortrinsret til at vælge tidspunkt for konfirmandundervisningen, da denne undervisning også har stor alment dannende og kulturbærende værdi.

Familiekundskab er et vigtigt fag, der er med til at sætte fokus på værdien af et godt familieliv, og det skal være et selvstændigt fag i skemaet. Det skal indeholde emner som: familiens betydning, forskellige familieformer, budgetlægning, seksualundervisning, børneopdragelse, børnepsykologi og madkundskab med ernæringslære.

Børnene skal lære at værdsætte naturen og at omgås aktivt i den.

Digital dannelse skal opprioriteres, så børn lærer at forholde sig kritisk, så de kan færdes trygt på de sociale medier og internettet og lærer at behandle andre mennesker med samme respekt som i den virkelige verden.

Kommunalpolitikere har det overordnede ansvar for økonomiske rammer og kvalitet i de lokale folkeskoler, men de enkelte skoler skal have stor frihed i tilrettelæggelsen af hverdagen og udviklingen indenfor folkeskolens mål og rammer.

Der skal være fokus på reel elevindflydelse og medbestemmelse i skolen. Det er også med til at give eleverne mere demokratisk dannelse.

Skoleklasserne skal være små (max. 24 elever), så der er tid til den enkelte elev. Hvor det ikke er muligt, må man have deletimer eller to-lærer ordning.

De bygningsmæssige forhold herunder god ventilation skal sikre, at børnene har et godt læringsmiljø hele dagen.

2.2.2 Folkeskolereformen

Børn har brug for at være sammen med deres forældre og øvrige familie. I familien og det øvrige civilsamfund kan børnene i trygge rammer udvikle sig til harmoniske, selvstændige og ansvarsbevidste mennesker, og derfor er KD imod en heldagsskole, hvor børnene skal opholde sig i skolen op til 40 timer om ugen. Efter skoletid skal børnene have mulighed for at udvikle sociale relationer i familien og/eller gennem fritidsaktiviteter, som de selv vælger.

Børnene skal mødes af velforberejede, engagerede lærere, der har god forberedelsestid og bruger den største del af tiden på at undervise og være sammen med eleverne frem for administrativt arbejde. Eleverne i folkeskolen skal have mere undervisning for pengene, men det skal ske ved at flytte lærernes tid fra administration til undervisning frem for at forlænge skoledagen.

---

⁷ Se også KD's undervisnings- og uddannelsesprogram

2.2.3 En god og sammenhængende skoledag

Der skal være helhed og sammenhæng i børnenes hverdag. Skolen skal have et tæt samarbejde med børnehaver, skolefritidsordninger og fritidshjem omkring det enkelte barn.

Forældrene har et stort ansvar for, at barnet møder undervisningsparat i skolen herunder tilstrækkeligt med søvn. Et konstruktivt samarbejde mellem skole og hjem er en forudsætning for, at barnet får størst muligt udbytte af undervisningen.

2.2.4 Den rummelige folkeskole

Folkeskolen skal være rummelig og inkluderende, så de socialt sårbare, de bogligt svage, mennesker med handicaps og børn med særlige udfordringer herunder også de særligt højt begavede tilgodeses. Ligeså skal der tages hånd om det stigende antal indvandrers- og flygtningebørn, der skal integreres godt i vores samfund og mødes med ligeværdighed og respekt.

Familierne har ret til selv at vælge de livsværdier, som de vil bygge deres tilværelse på, og undervisningen skal tilrettelægges, så disse livsværdier respekteres indenfor lovens rammer herunder folkeskolens formålsparagraf og ikke modarbejdes på en måde, så børnene oplever diskrimination, mobning og intimidering. Skoleledere, lærere og pædagoger skal have gode muligheder for at efteruddanne sig, så de er godt rustede til at varetage deres opgaver og de forandringer, der løbende sker i deres opgaver

Kommunen skal have en specialundervisnings-politik, der sikrer et undervisningstilbud, som tager vidt hensyn til det enkelte barns individuelle behov.

Der skal foretages en reel individuel vurdering af det handicappede barns udfordringer, hvor også skolens "geografi"/indretning tænkes med f.eks. skal særligt sensitive børn eller børn med autismespektrum-lidelser afskærmes fra forstyrrelser og mange indtryk for at kunne lære.

Inklusion i skolen skal være på barnets præmisser og skoletilbuddet skal ikke vælges på baggrund af økonomi. Børn med vidtgående behov skal stadig kunne tilbydes at gå i særlige klasser eller skoler.

2.2.5 Tillid og mindre bureaukrati

Det skal være op til den enkelte lærer i hvor grad der anvendes test i undervisningen. Der bruges for mange ressourcer på kontrolforanstaltninger i skolerne. Der skal vises mere tillid til skolerne og det faglige skøn. De enkelte skoler skal gives langt større frihed i hverdagen.

Det administrative arbejde skal begrænses, så lærerne bruger mere tid på undervisning og forberedelse

2.2.6 Frie grundskoler og efterskoler

Friskolerne er en væsentlig del af dansk skoleliv. Muligheden for at oprette og drive friskoler er en central og værdifuld frihedsrettighed. Skolernes idégrundlag må ikke antastes af staten gennem særlige krav til vedtægter eller indflydelse på bestyrelsens sammensætning. De skal derfor have vilkår, som gør dem til en reel valgmulighed for elever og forældre.

Nedlagte folkeskoler skal straks efter beslutning om nedlæggelse tilbydes til en eventuel friskole.

Kommunen skal samarbejde omkring den offentlige busdrift til friskolen, hvor det er nødvendigt.

Friskoler og efterskoler skal fritages for grundskyld på lige fod med folkeskolen.

Lærere på friskoler skal have samme adgang til kommunens udbud af kurser og efteruddannelser som lærere i de kommunale skoler.

Kommunen skal betragte efterskoler som en naturlig del af undervisningssystemet.

Ved indskrivning af kommende elever til 0. klasse, skal kommunen orientere om udbud af friskoler på lige fod med de kommunale skoler.⁸

Fri- og efterskolerne skal løfte en større social opgave under forudsætning af, at de offentlige midler følger med til at understøtte det. Økonomien skal sikre at det frie skolevalg er reelt for alle uanset socialgruppe.

Friskolerne skal altid have selvstændig kompetence til at fastlægge mål, indhold og metoder for undervisning, så længe det faglige niveau er på højde med kravene i folkeskolen. Det offentlige skal føre tilsyn med, at friskolerne overholder det lovbestemte pensum.

---

⁸ Friskoler og private skoler fungerer på samme vilkår og de skal lave op til den samme lovgivning.

2.3 Ældre

Mennesker har uendelig stor værdi hele livet, og derfor skal også de ældre medborgere behandles på en værdig og respektfuld måde med udgangspunkt i de ældres forskellige ønsker, behov og ressourcer.

KD er Danmarks familieparti, og ældre mennesker er en ligeværdig og værdifuld del af familierne.

2.3.1 Omsorg og pleje

Nogle ældre har brug for hjælp i dagligdagen. Det er vigtigt, at princippet ”hjælp til selvhjælp” benyttes for at bevare den ældres færdigheder og værdighed længst muligt.

Den ældre skal føle sig tryk ved at være i egen bolig, derfor skal der være en løbende dialog med den ældre, hvad eventuel utryghed består i, og hvad der kan gøres for øge trygheden.

Kommunerne er centrale aktører i forebyggelsen af tab af færdigheder og i at give tilstrækkelig omsorg, pleje og støtte i form af hjælpemidler, vedligeholdelses- og genoptræning, madudbringning, hjemmehjælp, døgnpleje samt midlertidige døgnpladser og aflastningspladser. Det er vigtigt, at manglende mobilitet ikke er en hindring for at benytte aktivitets- og dagcentre, som kan være centrale for at sikre livskvalitet.

Hvis en borger over 75 år ikke har kontakt med hjemmeplejen, skal der 1 gang årligt gives tilbud om forebyggende hjemmebesøg.

Den ældre skal inddrages aktivt i, hvordan indsatsen skal udføres, så værdigheden sikres.

Indførelse af velfærdsteknologier skal altid afvejes i både et etisk, borger- og personaleperspektiv.

Ensomhed blandt især ældre borgere har en klar sammenhæng med den fysiske og psykiske sundhedstilstand.

Derfor skal der sættes aktivt ind mod ensomhed med udgangspunkt i civilsamfundet dvs. familien, frivillige foreninger og omsorgspersoner, der har tid til omsorg og samtale⁹. Initiativer til styrkelse af samvær på tværs af generationer f.eks. unge, der har nogle timer på det lokale plejehjem vil ligeledes kunne indgå i en sådan handlingsplan. Således kan en bevilling af en plejebolig også være begrundet i ensomheds – eller utryghedsproblemer.

Kommunerne skal have en uafhængig borgerrådgiver, hvor pårørende kan henvende sig for at få rådgivning og støtte.

2.3.2 Boliger til ældre

Kommunen skal sørge for et varieret udbud af boligformer, der kan tilgodese de ældres forskellige behov. Det kan f.eks. være seniorfællesskaber, ældrevenlige boliger og plejeboliger.

Kommunen skal have aflastningspladser til rådighed for ældre, der i en periode ikke kan klare sig i eget hjem, f.eks. ved udskrivning fra sygehus. Ligeså skal kommunen se positivt på grupper af ældres ønsker om alternativer som f.eks. ældrekollektiver.

2.3.3 Mennesker med demens og kognitive forstyrrelser.

Det er afgørende for KD at alle mennesker uanset alder og sygdomsmønster behandles på en værdig måde.

Antallet af mennesker med demens og kognitive forstyrrelser er stigende.¹⁰

Kommunen skal derfor ansætte personale, der er specielt uddannet herunder sundhedsfaglig autoriserede personale til at give disse mennesker et værdigt liv. Personalet skal også have gode muligheder for efteruddannelse.

Når mennesker med demens passes af pårørende, skal de have mulighed for at få ekstra hjælp og pleje. Og de pårørende skal støttes og aflastes bedst muligt evt. i form af tilbud om aflastningsplads.

Alle kommuner skal have et antal skærmede enheder¹¹ eller særlige demens-plejehjem til mennesker med demens, der ikke kan være i eget hjem.

2.3.4 Plejeboliger

Plejekrævende ældre, der har brug for en plads i en plejebolig, skal hurtigt visiteres og tilbydes en egnet bolig

Det er vigtigt for KD, at plejeboliger er hjem præget af tryghed og den enkeltes selvbestemmelse frem for en mere upersonlig institution.

⁹ Herning har et godt projekt hvor ældre, som ikke er tilknyttet et aktivitetscenter eller forening, inviteres til at komme til søndagscafe

¹⁰ Se statistik på området her: <http://www.videnscenterfordemens.dk/statistik/>

¹¹ Ved skærmede enheder forstås en mindre afgrænset enhed med overskuelige rammer og med et mindre antal medbeboere og med en fast stab af veluddannet personale. Formålet med skærmede enheder til mennesker med demens er at skabe et trygt miljø, hvor der bruges socialpædagogiske metoder i omsorgen og plejen (www.sst.dk/da/aeldre/demens/demensguiden/socialte-ydelser/aeldrebolig-plejebolig).

De skal i videst muligt omfang have en plads tæt på deres nærområde medmindre de selv ønsker noget andet f.eks. for at være tæt på de nærmeste pårørende.

Det frie valg af plejebolig skal sikres, så f.eks. et ønske om plads på friplejehjem respekteres.

Det er vigtigt, at al plejepersonale sikres tilstrækkelig uddannelse og tidsmæssige rammer til at give den enkelte ældre en værdig pleje med udgangspunkt i den enkelte ældres ønsker og behov.

Plejehjem/plejecentre og plejeboliger skal have stor frihed i tilrettelæggelsen af hverdagen.

Det er vigtigt, at det bliver et hjem med liv præget af aktiviteter og liv f.eks. at der kan laves mad på stedet¹², at unge kan komme og spille spil eller børnehavebørn kommer på besøg. Det kan give livsglæde og livskvalitet og modvirke ensomhed hos beboerne.

Ledere af plejehjem og plejecentre skal være tæt på deres medarbejdere, så de kan sikre løbende faglig sparring og udvikling i kollegaflokken. Lederne bør som minimum have en sundhedsfaglig autoriseret uddannelse.

2.3.5 Hospice og palliation (lindrende pleje)

Det er afgørende, at der sættes tidligt ind med palliation, når mennesker har behov for det. Det forøger livskvaliteten i den sidste tid.

Der skal være tilstrækkeligt med pladser til rådighed på hospice, fordelt i forhold til befolkningstætheden. Der skal være særskilte hospice-afdelinger for børn og unge. Det skal være sådan, at alvorligt og uhelbredeligt syge kan få den fornødne omsorg og smertelindrende pleje (palliative behandling) af veluddannet og erfarent personale.

Hospicer skal organiseres som selvejende institutioner. Driften af hospice skal støttes økonomisk af det offentlige, og opholdet skal være gratis. Frivillige bør kunne inddrages i relevante praktiske og sociale opgaver.

Kommunen skal bevilge plejeorlov til ægtefæller eller andre pårørende, der ønsker at pleje døende borgere i eget hjem. Plejeorloven skal gælde indtil borgeren er død, uanset om den døende bliver passet derhjemme, på plejehjem, hospital eller hospice, da den døende har behov for tæt samvær med pårørende uanset borgerens placering.

Kommunerne bør som supplement til hospice sikre, at døende borgere får optimal lindrende pleje både fysisk, psykisk, socialt og åndeligt enten i hjemmet eller på ældrecentrenes aflastning.

Pleje af den døende i hjemmet skal varetages af et udkørende palliativt team, som samarbejder med hospice og den kommunale hjemmepleje.

Uanset om plejen af døende og patienter med behov for palliation varetages af hjemmeplejen, på sygehus, på plejehjem eller på hospice, bør der være lige vilkår uanset hvor man bor. Med hensyn til palliation skal der altid være mulighed for, at hjemmesygeplejersken kan kontakte palliativt team og derigennem en palliativ vagtlæge døgnet rundt.

Ethvert menneske har ret til at dø en naturlig og værdig død. Derfor er KD for ”aktiv livshjælp” og afviser enhver form for aktiv dødshjælp og assisteret selvmord. Aktiv livshjælp betyder, at alvorligt syge skal have den fornødne omsorg og smertelindrende pleje (palliativ behandling) af veluddannet personale – uanset om den syge opholder sig i hjemmet, på plejehjem, aflastningsplads, sygehus eller hospice. Beslutning om ophør af udsigtsløs behandling er ikke aktiv dødshjælp. Her skal alle involverede respektere sundhedslovens bestemmelser om patienters ret til selvbestemmelse.

3. Sundhed

3.1 Sundhedsfremme og forebyggelse

Sundhedsfremme og forebyggelse skal omhandle både den fysiske og mentale sundhed.

Skoler, ungdomsuddannelser og kommuner og civilsamfundet herunder idrætsforeninger har en væsentlig opgave med at gøre befolkningen bevidst om ”ansvar for eget liv” i samarbejde med blandt andet praktiserende læger, sundhedsplejersker, hjemmesygeplejersker og tandlæger.

Der skal være tiltag som ud fra viden om KRAMS (kost, rygning, alkohol, motion og stress) inspirerer og stimulerer til sundhedsfremmende adfærd

Almen praksis bør have en større og mere afgørende rolle i forhold til tidlig opsporing og udredning, herunder livsstilsvejledning om folkesygdomme.

---

¹² Vær opmærksom på, at fødevarestyrelsen kan have nogle retningslinjer, der skal følges.

Regionen skal i tæt samarbejde med kommunerne udarbejde fælles sundhedsaftaler, der også har fokus på forebyggelse, sundhedsfremme, genoptræning og rehabilitering, samt sikre patientovergange med fokus på fælles mål, rettidig kommunikation og forståelse for sektorernes forskelligheder.

Børneinstitutioner, skoler, sportsforeninger og sportshaller i kommunalt regi skal have en sundhedsfremmende tiltag og aktiviteter for at lære børn og unge, at de selv er medansvarlige for at få et godt og sundt liv.

Alle offentlige institutioner skal have en politik omkring kost og motion.

Regionerne skal yde en koordinerende indsats sammen med kommunerne for at forebygge misbrug og overvægt.

Et godt og sundt liv omfatter også tandpleje. I grundskolen skal der mindst 2 gange undervises i god tandpleje.

Forældrene skal informeres om status og behov for yderligere indsats, hvis børnene er alene til tandlæge.

Kommunen skal medvirke til tilbud om rygestopkurser.

Rygezoner på uddannelsesinstitutioner og videregående uddannelser skal afskaffes, så tobaksrygning ikke er muligt på matriklen.

3.2 Misbrugsforebyggelse og -behandling

Alkohol- og stofmisbrug er et alvorligt problem, der ødelægger familier og ofte medfører kriminalitet og vold m.m. Kommunen skal aktivt forebygge misbrug med en alkohol- og misbrugspolitik, der signalerer klare holdninger og forventninger til skoler, institutioner, foreninger m.m. om at tage aktivt del i forebyggelsen.

Kommunale institutioner og fritidstilbud for børn og unge skal være alkohol- og stoffri.

Alkoholbevillinger skal kunne fjernes, hvis regler overtrædes.

Kommunen skal støtte alkoholfrie væresteder, hvor mennesker med misbrug kan komme uden på nogen måde at blive registreret. Det gælder også væresteder, der drives af frivillige organisationer.

Kommunen skal være særlig opmærksom på børn og unge fra familier, hvor forældrene har psykiske eller sociale problemer.

Kommunen skal have en plan for, og afsætte nødvendige midler til, en systematisk og tidlig indsats efter behov.

Det skal sikres, at mennesker med misbrug kombineret med fysiske og/eller psykiske lidelser ikke bliver kastebolde mellem kommune og region. Den enkeltes behov skal komme før systemets

Alle mennesker med behov skal i alkohol og narkomisbrugsbehandling via flere og let tilgængelige

behandlingstilbud, der straks kan tages i brug. Det skal være nemmere at komme i døgnbehandling- og det skal ikke i samme omfang være bestemt af postnummer, derfor skal der være nationale retningslinjer for, hvornår en borger har ret til et døgnbehandlingsforløb.

Ret til behandling for nære pårørende til en person med alkohol – eller narkomisbrug - herunder samtalegrupper for børn og inddragelse af skolerne.

Private behandlingstilbud skal tydeliggøres som supplement til de offentlige tilbud og sikres lige

konkurrencevilkår. Det skal være det enkelte menneskes behov og ønsker og kvaliteten på behandlingstilbuddet – ikke afsenderen på tilbuddet – som skal være afgørende for, hvilket tilbud, der vælges. Der skal oprettes tydelige aftaler og kontrakter og føres tilsyn med kvaliteten.

3.3 Et sammenhængende patientforløb af høj faglig kvalitet.

Alle patienter skal sikres et sammenhængende og helhedsorienteret forløb, hvor almen praktiserende læger, kommuner og regioner arbejder mere sammen, så kassetænkningen bekæmpes, og menneskets behov kommer før systemets behov og krav. Al kontakt mellem sundhedsvæsenet og borgeren skal tage udgangspunkt i borgerens behov og derfor skal der skabes gode rammer for kommunikation om f.eks. udskrivninger og medicinbrug, så trygheden er i centrum. Dette skal i videst muligt omfang ske i nærmiljøet for at sikre gode patientforløb med kvalitet, tryghed og nærhed til pårørende med egen læge som tovholder.

Den lovfæstede inddragelse af pårørende skal udmøntes således at der sikres tid til ligeværdig kommunikation og reel inddragelse ved konsultationer hos egen læge, i hjemmesygeplejen og på hospitalerne. Når læger eller sygeplejersker identificerer behov for støtte til de pårørende, skal der være hjemmel til at de kan henvise direkte uden om de pårørendes egne læger. Pårørende skal fortsat kun inddrages i den udstrækning, som patienterne giver samtykke til.

Det, der ikke er svært, skal være nært, derfor skal flere sundhedsopgaver løses tæt på borgerne, når det er fagligt forsvarligt. Yderligere centralisering af sundhedsvæsenet skal afvises og ressourcerne skal i stedet bruges på at flytte flere opgaver tæt på borgerne og at udvikle sundhedsvæsenets tværsektorielle samarbejdsaftaler og digitale platforme frem for at lave strukturændringer (herunder nedlæggelse af regionerne).

Der skal ske udbygning af udkørende somatiske og psykiatriske behandlingsteams til at støtte hjemmesygeplejen i komplekse patientforløb og i tidlige palliative indsatser. Hjemmesygeplejen og socialpsykiatri skal udbygges, så der er flere muligheder for tidlig opsporing, forebyggende indsatser og støtte i hjemmet.

Der skal være hurtig udredning og behandling for både livstruende og ikke-livstruende herunder kroniske sygdomme. Kommunerne skal udbygge tilbud med sygdomsspecifikke patientskoler (KOL, diabetes, hjertesvigt, apoplexi m.m.) til at støtte borgere og pårørende i at mestre kroniske lidelser.

De lægefaglige skøn skal respekteres i behandling og i beskæftigelsessystemet. Helhedsvurderinger af patienternes ønsker, behov og sygdomsmæssige udfordringer (co- og multimorbiditet) skal inddrages.

Alle kommuner skal drive sundhedsklinikker med døgnbemanding og dagklinikker, hvor man kan udføre fx intravenøs behandling, tværfaglige rehabiliteringsforløb og støtte til rekonvalescens (perioden umiddelbart efter sygdom). Hvis ydelserne hører under sundhedsloven, skal de være gratis for borgerne.

3.4 Ligeværdighed mellem fysiske og psykiske lidelser

En reel ligeværdighed mellem fysiske og psykiske lidelser kræver markant flere ressourcer til psykiatrien til flere sengepladser og flere ansatte. KD's udgangspunkt i psykiatripolitikken er en recovery-tilgang, hvor psykisk sårbares evne til selvbestemmelse og mestring af problemer understøttes og opmuntres. De pårørende skal i højere grad inddrages som en ressource.

Alternativer til medicinsk behandling og mindre brug af tvang skal i fokus, hvilket forudsætter bedre personalenormeringer og større tværfaglighed, så f.eks. brug af musikterapi, samtalerapi, kunst, fysioterapi og fysisk aktivitet kan spille en større rolle i psykiatrien.

Flere PEER-medarbejdere skal ansættes i psykiatrien dvs. tidligere brugere, der ansættes og kan bidrage til at skabe håb i mørket og forebygge konflikter.

Der skal et langt større fokus på forebyggelse af psykiske lidelser herunder nærvær og opmærksomhed allerede ved fødsel og børneliv. En stærk familiepolitik og mere nærværende voksne – både forældre, pædagoger og lærere er afgørende her.

Der skal større fokus på sammenhængende patientforløb, så de psykisk udfordrede, ikke bliver kasterbolde mellem systemerne. Co-morbiditet i form af misbrug og/eller fysiske sygdomme skal håndteres i samarbejde mellem praktiserende læger, kommuner, regioner og civilsamfund. Akutte udrykningsteams og/eller sociolancer skal sikre at ingen mennesker falder igennem sikkerhedsnettet.

Der skal være hurtig udredning, diagnosticering og behandling ved psykiske lidelser.

Regionerne skal bevares, da det er vigtigt at sikre kvalitet i psykiatrien og det specialiserede sociale arbejde. På linje med de multidisciplinære konferencer i somatiske udredningsforløb, skal der skabes formaliserede samarbejdsfora mellem behandlings-, distrikts- og socialpsykiatrien. Der skal være døgnåbne psykiatriske nærhedstilbud i alle kommuner med mulighed for akuthenvisning til de psykiatriske skadestuer eller ambulante sengepladser, der kan forebygge en egentlig indlæggelse.

Fastholdelse og rekruttering af personale kræver et bedre arbejdsmiljø, øget mulighed for efter- og videreuddannelse, mere respekt for personalets faglighed, opprioritering af psykiatrien i sundhedsfaglige uddannelser herunder kendskab på tværs af psykiatri og somatik og på tværs af specialer/diagnoser. Der skal desuden tænkes mere tværfagligt i rekrutteringen. Ikke-sundhedsfagligt personale skal sikres målrettet efteruddannelse, der sikrer kvaliteten.

Personalet skal have mere tid og være bedre klædt på til at inddrage de pårørende i forløbet.

Kommunerne skal have en uafhængig borgerrådgiver, hvor pårørende kan henvende sig for at få rådgivning og støtte.

3.5 Lighed i sundhed

3.5.1 Social lighed i sundhed

I alle dele af sundhedsvæsenet skal der være et stærkt fokus på at bekæmpe social ulighed og styrke kommunikationen og tilbud til de mennesker, som har behov for mere støtte til sand medinddragelse i form af at kunne forstå informationer og forholde sig sundt kritisk

Udsatte familier skal have et klippekort på 1000 kr. pr. år til at bruge i foreningslivet herunder idrætsforeninger.

Der skal ansættes flere alment praktiserende læger for at sikre, at den enkelte læge har bedre mulighed for at spotte mennesker, der er socialt udsatte. Det må ikke være patientens personlige ressourcer, men patientens behov for hjælp, der skal afgøre behandlingsniveauet

Borgere, der har svært ved at forstå og agere i sundhedsvæsenet skal tilbydes socialsygeplejersker og forløbskoordinatorer

Alle større byer skal have ansat gade- og socialsygeplejersker til indsatser målrettet hjemløse.

3.5.2 Geografisk lighed i sundhed

Det, der ikke er svært og kræver højtspecialiseret behandling, skal være tæt på, derfor er det vigtigt for KD at flytte flere opgaver tæt på borgerne, hvis kvaliteten er i orden.

Der skal være høj service og tryghed i alle dele af landet. Der skal være sikkerhedsplaner for indsats ved større ulykker, også i yderområderne.

Akutberedskabet skal sikre tryghed og hurtig hjælp i alle dele af landet.

Akutberedskabet skal bestå af et fintmasket net af ambulancer, akutlægedækning (biler og helikoptere) samt hjerteløberordning eller anden frivillig førstehjælperordning. Turister skal medregnes i befolkningsgrundlaget, når akutberedskabet vurderes. Det samme skal den længere transporttid i tyndt befolkede områder.

Det er afgørende vigtigt, at ambulancer og lægehelikoptere bliver mobile nærhospitaller med det nyeste udstyr til akut stabilisering/behandling på ulykkesstedet og til transport til specialsygehus. Som udgangspunkt skal ambulancen/helikopteren kunne nå frem til alle lokalområder inden for højst 15 minutter. Hjælpen kan suppleres ved brug af droner eller frivillige, der er tæt på.

Der skal være kørselsordninger til behandlingsstedet for patienten og en medfølgende pårørende, hvis de ikke er i stand til selv at transportere sig.

3.6 Sygehuse

Sundhedsstyrelsens specialeplan skal tage højde for, at regionerne fortsat kan have både større og mindre sygehuse. Vi ønsker ikke mere centralisering, end økonomi og specialeplan kræver.

Forskning og uddannelse skal prioriteres højt i en fortsat kvalitetsudvikling på alle vore sygehuse. Der skal være frit sygehusvalg, så patienten kan opnå hurtigst mulig behandling.

Enhver patient skal have en kontaktperson, der har hovedansvaret for patienten under hele sygdomsforløbet fra indlæggelse til udskrivning/overflytning samt ved eventuel opfølgning.

Ved diagnosticering og behandling skal de ansatte vise omsorg for hele mennesket i respekt for den enkelte patients behov og livssyn.

I et stadig forsøg på effektivisering og bedst mulig udnyttelse af ressourcerne må det påses, at operationsstuerne og den ny teknologi har den rette og tilstrækkelige bemanding.

Omstilling fra stationær behandling til ambulans behandling og indførelse af digitale tilbud skal ske på et fagligt grundlag og ikke ud fra økonomiske hensyn.

Ved reducering af personale i forbindelse med rationalisering og besparelse skal det sikres, at den nødvendige faglige ekspertise altid er til rådighed på den enkelte afdeling – også i yderområderne.

Sygehuse skal have et tæt samarbejde med kommunerne og de praktiserende læger med konkrete aftaler om, hvem der gør hvad, når patienten udskrives og hjemsendes – især når det gælder nyfødte og deres forældre, ældre og psykisk syge. Ansvars- og arbejdsfordelingen mellem de forskellige personalegrupper skal tilrettelægges så den enkeltes uddannelse og ekspertise bruges bedst muligt. De pårørende skal inddrages mest muligt.

Der skal på alle sygehuse indrettes et kirkeligt bederum med kristne symboler evt. finansieret af folkekirken. Alle sygehuse bør have tilknyttet en sygehuspræst, som skal tilbydes kontor og ordentlige arbejdsforhold. Patienter, som er medlem af andre trossamfund, skal hjælpes til kontakt med disse og have adgang til et neutralt religiøst rum.

4. Det gode liv for alle

4.1 Nedbringelse af aborttallet

Livet starter ved undfangelsen, og derfor beskyttelsen af de ufødte børn har derfor KD's særlige opmærksomhed.

For KD er det vigtigt at forebygge uplanlagte graviditeter, så færre kvinder står i en situation, hvor abort overvejes. Skolerne skal inddrages i det abortforebyggende arbejde blandt andet ved en undervisning, der underviser i brug af prævention og inddrager etiske dilemmaer ved abort herunder hvordan et abortindgreb foregår og de risici og efterreaktioner, som kan være forbundet med indgrebet.

Skolerne skal desuden tilbyde muligheder for barselsorlov for skoleelever.

Unge under 25 år skal tilbydes samtaler om et ansvarligt seksualliv, rådgivning om præventionsmetoder og gratis adgang til præventionsmidler...¹³

Forebyggelse af uplanlagte graviditeter bør også ses i sammenhæng med en sund alkoholkultur.¹⁴

Kommunerne bør tilbyde ganske unge kvinder individuelle tilbud uanset barnets sundhedstilstand som alternativ til abort f.eks. en ”støttefamilie”. Større byer eller flere kommuner i fællesskab bør tilbyde attraktive muligheder til unge mødre, der både ønsker at gennemføre en graviditet og en uddannelse. Samtidig skal der tilbydes relevant hjælp i daglige rutiner med et spædbarn.

Der bør oprettes bofællesskaber for teenageforældre. Eventuelt kan flere kommuner samarbejde om opgaven.

En gravid kvinde, der overvejer provokeret abort, skal have tilbudt ”vejledning om de foreliggende muligheder for støtte til gennemførelse af svangerskabet og for støtte efter barnets fødsel”

(Sundhedsloven § 100, stk. 2).

Regionen skal give tilbud om sådanne samtaler både før og efter et eventuelt abortindgreb. De udføres enten hos egen læge eller ved et godkendt rådgivningscenter. Regionerne bør samarbejde med relevante frivillige organisationer, som også tilbyder støttesamtaler.

Der skal udformes en vejledning og en beskrivelse af det ønskelige indhold og omfang af støttesamtaler, der gennemføres hos den praktiserende læge. Rådgivningen skal også omfatte orientering om risikoen for psykiske eftervirkninger som følge af en evt. abort. Regionerne skal være ansvarlige for at rådgivningen udføres og evalueres, så der kan ske en løbende kvalitetsudvikling på området.

Den gravide skal allerede hos lægen orienteres om alternativer til provokeret abort – herunder også bortadoption samt den gravides ret til yderligere samtaler i overensstemmelse med ovennævnte lov.

Det er aldrig en kommunal opgave at foreslå abort. Ingen kvinde må presses til abort – heller ikke hvor undersøgelser viser risici for anormaliteter.

De 5 regionsråd skal nøje følge kvindernes brug af nævnte tilbud om støttesamtaler. Hvor det viser sig at kun få gravide benytter tilbuddet, skal det undersøges, hvorvidt tilbuddet om samtalerne er kommunikeret tilfredsstillende og har tilstrækkelig kvalitet og relevans.

4.2 Mennesker med handicaps

Hvert eneste menneske er værdifuldt uanset hvem man er og hvad man kan. Derfor prioriterer KD handicappolitik højt og tager udgangspunkt i FN's handicapkonvention, der bygger på ligestilling, lighed, lige muligheder og lige ret og som beskytter og værner om hvert enkelt menneskes værdi og muligheder.

Mennesker med handicaps skal sikres lige muligheder i forhold til forhold til uddannelse, tilgængelighed, social tryghed, boformer, fritidsmuligheder, familieliv m.v.

Borgere med handicaps skal tilbydes den skolegang og det arbejdsliv, som den enkelte ønsker og har ressourcer til. Det er vigtigt, at samfundet er så rummeligt, at denne gruppe borgere får plads til at bruge evnerne til gavn og glæde for dem selv og for samfundet.

4.2.1 Familiens betydning

Det er vigtigt, at familien støttes og inddrages i kommunens beslutninger vedrørende familien. Det gælder også, hvor et handicap konstateres inden fødslen. Her skal forældrene informeres grundigt om hvad handicappet indebærer og hvilke muligheder og rettigheder de har efter barnets fødsel. Der skal også henvises til steder, hvor forældrene kan få mere viden fra mennesker med tilsvarende handicaps.

Familier med et barn med handicaps skal tilbydes den nødvendige hjælp i hjemmet, og der skal være tilbud om aflastningsplads efter familiens behov.

Hjælpen skal gives individuelt og tage udgangspunkt i barnets og familiens ønsker og behov.

Forældrebetaling til handicappede børns institutionsplads skal ikke være afhængig af barnets (manglende) udviklingspotentiale.¹⁵

¹³ Herning Kommune har gode erfaringer her. Det er UngMod 24-7 <http://24-7.herning.dk/> der står for tilbuddet i Herning, og en evaluering har vist, at der er en tendens til, at de unge vælger længerevarende præventionsformer. Langt de fleste angiver økonomi som årsag til, at de søger gratis prævention i UngMod 24-7.

¹⁴ Læs mere herom i KD's sundhedsprogram.

¹⁵ Er der eksempler på noget andet?

Kommunerne skal have en uafhængig borgerrådgiver, hvor pårørende kan henvende sig for at få rådgivning og støtte.

4.2.2 Bolig, fællesskab og aktivitetsmuligheder.

Borgere med handicaps skal tilbydes en passende bolig. Det være sig i nærmiljøet, et bofællesskab i kommunen eller i et bofællesskab. Der skal også være mulighed for at vælge tilbud med et bestemt idegrundlag.

Borgeren og dennes pårørende skal medinddrages i valget, så deres ønsker og behov tilgodeses.

Kommunerne skal sikre ledsagerordning og adgang til fritidstilbud for mennesker med handicap efter den enkeltes behov og ønsker.

Det er vigtigt, at der er muligt for at deltage i fællesskabende og udviklende aktiviteter med udgangspunkt i den enkeltes ønsker og ressourcer for at skabe et afvekslende, stimulerende og anerkendende miljø for den enkelte.

Herved forebygges det, at hverdagene opleves om opbevaring.

4.2.3 Tilgængelighed

Alle offentlige bygninger skal være indrettet, så de er tilgængelige for mennesker med handicap. Der bør være teleslynge i alle offentlige lokaler, der benyttes til offentlige møder.

Tilgængelighed skal indtænkes ved nybyggeri, vej- og fortovsanlæg m.v., så mennesker med handicaps kan deltage aktivt i samfundet.

Handicapområdet skal tildeles tilstrækkelige ressourcer, så personer med handicap kan sikres en ligeværdig behandling.

Kommunerne skal udarbejde en handicappolitik, hvis udmøntning forankres i et af de politiske udvalg, men tænkes med i alle relevante politiske beslutninger.

4.3 Det specialiserede socialområde.

Den enkeltes behov skal altid vægtes højere end økonomiske hensyn.

KD er imod at kommunerne anvender konsulenter, der inddrages alene med det formål at sikre den billigste løsning. Det skal være det enkelte menneskes behov, der er udgangspunkt.

Fagligheden skal styrkes ved at oprette en specialiseret (efter)uddannelse. Der skal forskes i målgruppen for det specialiserede socialområdes særlige behov, og der skal oprettes et nationalt center, der samler, udvikler og rådgiver den kommunale og regionale pædagogiske indsats. Fagligheden skal primært bygge på pædagogisk faglighed, som støtte af den sundhedsfaglige.

Det specialiserede socialområde skal styrkes, således der skelnes mellem generel, speciel og højt specialiseret indsat til den enkelte borger, alt efter den enkelte borgers behov. Et mere smidigt samarbejde mellem kommuner og regioner skal bidrage til at sikre dette.¹⁶

4.4 Flygtninge og indvandrere

Alle mennesker er uanset tro, race og hudfarve ligeværdige borgere.

Alle kommuner skal udarbejde en målsætning for integration af flygtninge samt en politik for gennemførelsen af målene. Et centralt mål er at sikre, at flygtningene bliver selvhjulpne og selvforsørgende borgere, der kan tage ansvar for eget og eventuelle ægtefælles og børns liv, velfærd og udvikling på lige fod med kommunens øvrige borgere.

Kommunen skal aktivt sikre religionsfrihed og modvirke forfølgelser på baggrund af religion, etnicitet mm. blandt flygtninge i Danmark. Især konvertitter skal beskyttes mod forfølgelse fra deres landsmænd.

Samarbejdet mellem flygtninge, kommunen og det omgivende samfund skal koordineres for at fremme integrationen samt modvirke udstødning, vold og diskrimination. De frivillige organisationer, kirker og det øvrige civilsamfund bør i vid udstrækning involveres.

Kommunen bør oprette integrationsråd¹⁷, så borgere med anden etnisk baggrund får større medansvar for integrationsindsatsen.

Flygtninge må ikke placeres isoleret fra andre flygtninge, men skal dog bo således, at ghettodannelse undgås.

Flygtninge skal gives grundlæggende viden om landspolitiske og lokale forhold, herunder

¹⁶ Læs mere her: <https://www.regioner.dk/sundhed/psykiatri-og-social/socialomraadet>

¹⁷ Et integrationsråd fungerer som talerør for etniske minoriteter og rådgiver kommunalbestyrelsen i forhold til den lokale integrationsindsats

foreningslivet, samt om betydningen af at leve i et demokratisk samfund med dansk kultur, danske normer og traditioner.

En vellykket integration forudsætter, at flygtninge og indvandrere hurtigt lærer dansk, så de kan begå sig i samfundet og få et arbejde. Det kan f.eks. sikres via et tæt samarbejde med kompetente sprogskoler. Det er vigtigt med et åbent og positivt samarbejde mellem kommunen og private virksomhed omkring praktik- og arbejdspladser. Børn og unge skal have relevante undervisningstilbud med udgangspunkt i vedkommendes alder og forudsætninger. Både børn og voksne skal tilbydes lektiehjælp.

Kommunen kan optimere integrationen ved at støtte frivilliges tilbud om lektiehjælp og kontaktfamilier.

Det bør tilstræbes, at folkeskolen ikke har over 30 % med andet modersmål end dansk i klasserne og i skolerne generelt. Det er imidlertid vigtigt med tidlig indsats frem for at skulle gribe ind i eksisterende klasser, hvis de i øvrigt er velfungerende.

Både nytilkomne og herboende danskere har ansvar for, at integrationen lykkes. Det offentlige har en særlig forpligtelse til at gå foran med ansættelse af nydanskere.

4.5 Det frivillige sociale arbejde¹⁸

Kommunerne skal forholde sig positivt til frivilligt socialt arbejde og støtte og samarbejde med frivillige organisationer og private borgere, der ønsker at yde en indsats for deres medborgere.

Kommuner skal støtte det frivillige sociale arbejde med hjælp til egnede lokaler og minimum det beløb, der i bloktilskuddet er beregnet dertil.

Det frivillige arbejde må ikke blive en erstatning for fagligt professionelt arbejde med det formål at spare penge.

Kommunerne bør udarbejde en frivillighedspolitik i tæt samarbejde med relevante organisationer.

I forbindelse med frivilligt socialt arbejde bør der etableres et kontaktudvalg/frivilligråd, der inddrager organisationer og foreninger på disses egne præmisser.

5. Erhvervsudvikling, uddannelse, kultur og fritid

5.1 Erhvervsliv

Erhvervsfremmeindsatsen skal tilbage i regionerne og dermed skal centraliseringen af indsatsen tilbagerulles.¹⁹

Et vigtigt mål for erhvervsfremmeindsatsen er at stimulere en stærk og geografisk afbalanceret erhvervsudvikling, herunder støtte til udvikling af ny viden og kompetencer.

Der skal sikres gode rammevilkår også for erhvervslivet i landets udkantsområder, bl.a. gennem en bedre infrastruktur og ved at fremskynde behandlingen af nødvendige godkendelser.

Regionerne skal fremme eksisterende virksomheders muligheder for at vokse og nye virksomheders muligheder for at etablere sig.

Regionerne skal fremme erhvervslivet i udkantsområderne bl.a. ved at forbedre infrastrukturen og ved at fremskynde behandlingen af nødvendige godkendelser.

Kommunen skal yde en hurtig og kvalitativ sagsbehandling.

Iværksættere skal støttes med rådgivning og erfaringsudveksling.

Kommunen skal via fagskoler og uddannelsesinstitutioner skabe kontakt mellem de uddannelsessøgende og virksomheder i området.

Kommunernes anlægsopgaver skal udbydes i licitation²⁰.

Kommunen må ikke favorisere egne institutioner frem for private institutioner på f.eks.

handicapområdet. Og kommunen må på ingen måde udnytte, at den foretager visitation til både egne og private institutioner.

Private skoler, dagplejer, daginstitutioner og hjemmehjælpere skal sikres samme grundlæggende vilkår som kommunens egne tilbud.

¹⁸ Læs mere i KD's frivillighedsprogram.

¹⁹ Et flertal i folketinget har centraliseret erhvervsfremme-indsatsen og fjernet den fra regionerne fra 2019.

²⁰ Se yderligere om KD's syn på licitation i afsnit 6.2

5.2 Turisme

Kommunen og de tværnationale destinationsselskaber²¹ skal aktivt samarbejde med turistforeninger i markedsføring og bidrage med økonomiske og udviklingsmæssige ressourcer både lokalt og regionalt. Turisterhvervet skal løbende udvikles kvalitetsmæssigt under hensyntagen til de lokale forhold og muligheder i respekt for natur og miljø.

Helårsturismen skal fremmes ved bedre adgangsmuligheder til Danmarks natur, herunder nationalparkerne. Interessekonflikter skal løses i respekt for borgerne og den lokale naturs og kulturs egenart. Den aktive oplevelses-ferie til fods og på cykel, lystfiskeri, golf, landboturisme m.m. skal støttes under hensyntagen til beskyttelse af naturens bæredygtighed.

Kystturisme skal vurderes ud fra naturens bæredygtighed og hensynet til naturbeskyttelse.

5.3 Lokale uddannelsestilbud²²

For at opnå en bred vifte af kvalificerede uddannelsestilbud for unge og voksne, skal regionerne arbejde for oprettelse og udbredelse af ungdoms- og videregående uddannelser.

I tyndt befolkede områder er det oplagt, at uddannelsesstederne samarbejder om administration, udbud af fag, læreransættelse og lignende f.eks. gennem satellituddannelser og flere netbaserede uddannelsestilbud.

Lokale uddannelsestilbud skal bevares, så længe det er kvalitetsmæssigt forsvarligt. Og der skal være et passende udbud af kollegieværelser og ungdomsboliger.

5.4 Trafik

Det skal være regionernes ansvar og opgave at sikre gode trafikforbindelser på tværs af kommunerne og regionerne.

Det er vigtigt, at der er gode trafikforbindelser fra de små byer til uddannelsessteder og indkøb, så der er liv i de små byer og så det er attraktivt at tage en uddannelse.

I tyndt befolkede områder skal der suppleres med teletaxa-ordninger.

Regionens erhvervsvirksomheder skal sikres hurtig og bekvem adgang til store indfaldsveje, motorveje og øvrige transportmuligheder.

Transport og infrastruktur skal planlægges langsigtet og i sammenhæng, så fejlinvesteringer undgås.

”Landevejsprincippet” skal indføres, så søtransport til og fra øerne ikke bliver dyrere end ved tilsvarende transport over land.

Etablering af flere cykel- og gangstier til at sikre bløde trafikanter og fremme en sundere livsstil. Sikker adgang til skole- og fritidsfaciliteter skal have høj prioritet.

5.5 De små bysamfund

Lokalområder og små bysamfund skal bevares og udvikles, da det for nogle er en del af det gode liv at bo i små og nære bymiljøer

Geografisk centralisering af opgaverne i stat, regioner og kommuner skal aktivt modvirkes for at bremse affolkningen i de mindre bysamfund.

Kommunen skal yde en aktiv indsats for at bremse de negative følger af lukkelovens afskaffelse ved at bidrage til et aktivt butiksliv i hele kommunen²³ og oprettelse af servicefunktioner f.eks. posthus, apoteksudsalg og bogudlån – gerne på kreative, nytænkende måder.

Børneinstitutioner, skoler og fritidsfaciliteter skal så vidt muligt bevares i de små bysamfund.

Kommuner skal sikre nærdemokratiet gennem landsby-kontaktudvalg eller et lokalråd i hver by med høringsret i forhold til byrådets beslutninger med relevans for deres område. Disse udvalg eller lokalråd skal kunne arbejde på tværs af sektorudvalgene. Udvalget/lokalrådet skal have økonomiske midler til udvikling af landsbyerne.

Kommunen skal sørge for byggemodne grunde i de mindre bysamfund. En del grunde bør udlægges som stor-parceller.²⁴

Kommunen bør sikre nedrivning af de huse, der er uegnede til menneskebolig.

Landsbyerne skal sikres offentlig transport, selv om busdrift giver underskud på grund af få

²¹ Den konstruktion, der erstattede regionernes erhvervsfremmeindsats i 2019.

²² Se i øvrigt KD's undervisnings- og uddannelsesprogram.

²³ KD ønsker at genindføre lukkeloven blandt andet af hensyn til de små byer.

²⁴ Meget store byggegrunde på ofte flere tusinde kvadratmeter, og ofte med mulighed for at bygge flere parcelhuse.

passagerer.

Mindre erhvervsvirksomheder skal inspireres til at etablere sig i de små byer f.eks. i tomme landbrugsbygninger. Her er hurtige godkendelser fra det offentlige af stor betydning, så det bliver så smidigt og enkelt som muligt at etablere sig og tænke nyt.

5.6. Kultur og fritid

KD ønsker at værne om den kristne kulturarv, styrke såvel den folkelige oplysning og støtte folkelig og mere finkulturel kunst og kultur. Det er også en vigtig del af det gode liv.

5.6.1 Kulturliv

Kultur er vigtig for menneskers samhørighed, livskvalitet og dannelse, derfor skal kommuner og regionerne give økonomisk støtte til at bevare og udvikle kulturen.

Kulturaktiviteter rækker langt ud over kommunale grænser. Derfor bør kommuner og regioner oprettevenskabsforbindelser med kommuner i andre lande – også i u-lande.

Alle kommuner skal have et veludviklet biblioteksvæsen. Museer og lokalhistoriske arkiver skal kunne vise kulturens udvikling op til i dag. Samarbejde mellem skoler og museer bør udbygges f.eks. ved ansættelse af museumspædagoger.

Kommuner skal understøtte det frivillige kulturliv (amatører) med økonomisk tilskud f.eks. til brug af haller/lokaler til kunstudstillinger, forestillinger, koncerter osv.

Teater- og musikliv skal støttes f.eks. ved abonnements-tilskudsordninger eller med underskudsdekning ved arrangementer.

Lokal radio og tv er væsentlige formidlere af lokale nyheder og synspunkter og skal derfor støttes.

Især skal ikke-kommercielle radio- og tv-stationer støttes, f.eks. med tildeling af faciliteter.

5.6.2 Det øvrige fritidsliv

Kommunen skal mod en vis brugerbetaling stille sports- og fritidsfaciliteter til rådighed for borgerne.

Alle kommuner bør tilbyde fritidsaktiviteter på tværs af generationer. Hertil kan bl.a. daginstitutioner og skolelokaler anvendes.

Det idébetonede børne- og ungdomsarbejde skal støttes på lige fod med andet børne- og ungdomsarbejde. Det samme gælder for den del af fritidslivet, som har et bredt aktiverende sigte.

Det skal prioriteres højt at få nydanske børn med i forenings- og idrætslivet.

Folkeoplysningsudvalg med en bred sammensætning af folk med kendskab til aktiviteter og behov bør have en stor indflydelse på de kommunale støtteordninger.

5.6.3 Fritidsundervisning

Kommunen skal sikre et varieret tilbud om undervisning i fritiden for alle aldersgrupper – det være sig i den kommunale ungdomsskole og musikskole for alle børn og unge i kommunen.

Derudover skal der være tilbud om aftenskole for unge og voksne med mulighed for deltagelse i prøveforberedende voksenundervisning.

Oplysningsforbundene bør i lokalområdet tilstræbe et samarbejde om tilbuddene, så ressourcerne udnyttes optimalt.

6. Bæredygtighed i kommuner og regioner²⁵.

6.1 Generelt.

Det er vigtigt for KD at se helhedsorienteret på bæredygtighed. Alle kommuner og regioner skal yde markante bidrag til en bæredygtig omstilling både hver for sig og i fællesskab, så kassetænkning undgås

Kommunerne skal lægge planer for sikring mod klimaforandringer – især vandstigning. Mindst én gang i hver valgperiode skal kommunen ajourføre en generel miljø- og klimapolitik som grundlag for deres planlægning.

Kommunerne og regionerne skal begrænse forurening og ressourceforbrug. Dette kan bl.a. opnås ved decentral opgaveløsning så tæt på borgeren som muligt. og ved samarbejde på tværs af kommunegrænser.

---

²⁵ Se mere i KD's bæredygtighedsprogram

6.2 Energi.

Det skal gøres nemt og billigt at lave decentral energi. Privatpersoner, virksomheder og offentlige institutioner skal have langt nemmere ved at producere energi på egen grund.

Bioenergi skal være en fast del af den danske energiforsyning. Der skal lægges en plan for bioenergi, så erhvervslivet ved, hvad de kan regne med.

Kernekraft kan blive en del af fremtidens energiforsyning. Kommunerne skal have vetoret ved placering af kraftværker

Ved nybyggeri og renovering af bygninger skal kommuner og regioner benytte energibesparende løsninger, der lever op til energiklasse 1.²⁶ For at opnå energiklasse 1 skal det tænkes ind helt fra begyndelsen af projekteringen.

Der skal sikres en ensartet certificering, hvor produktets livscyklusanalyser tages med.

Det offentlige skal gå forrest i bæredygtigt byggeri og renovering f.eks. havmølleparker og solcelleanlæg.

Offentlige bygninger skal løbende miljøvurderes, og miljøtiltag med en tilbagebetalingstid under 10 år må kun afvises med skriftlig begrundelse.

Udnyttelse af anden generations²⁷ energiafgrøder og husdyrgødning til energiproduktion skal fremmes. Reduktion af brændstofforbruget skal være et væsentligt parameter i trafikplanlægningen.

Det skal kunne betale sig for landbruget at producere biogas.

Biogas skal udnyttes i elgasturbiner som supplement til vindmøller. Olie- og gasfyr skal erstattes af eldrevne varmepumpeanlæg.

Automatiske sorteringsanlæg skal produktudvikle vores affald, så det bedre kan genanvendes eller afbrændes sammen med træ på elværkerne, idet Danmarks miljø og eksportmuligheder bedres, når vi i praksis kan demonstrere, hvordan energikilderne kan samarbejde.

6.3 Cirkulær økonomi, affald og genbrug

Cirkulær økonomi handler om at begrebet "affald" bliver mere og mere udfaset, da det fremover genbruges i en eller anden form.

Kommunerne skal gennem affaldshåndtering sikre, at al affald genanvendes gennem effektiv og målrettet sortering. Borgerne skal have tilslutningspligt til sådanne ordninger. Organisk affald skal så vidt muligt genanvendes i nærmiljøet.

Både regioner og kommuner skal sikre bæredygtig omstilling og genanvendelse i alle deres aktiviteter f.eks. mad, vask og transport på sygehuse, skoler og plejehjem.

6.4 Erhverv og trafik

Den tunge og svære industri skal placeres i egentlige industriområder, så trafikken og forureningen generer mindst. Ikke-miljøbelastende håndværk og liberalt erhverv skal kunne placeres i visse boligområder.

Kollektiv trafik skal være veludbygget i tættere bebyggede områder. I tyndt befolkede områder skal der udvises kreativitet bl.a. med telebus-ordninger og lignende, så de bæredygtige løsninger opprioriteres og fleksibiliteten for den enkelte borger maksimeres.²⁸

6.5 Miljø

Biodiversiteten i Danmark skal styrkes på offentlige arealer.

Forurenende virksomheder skal indgå i et forpligtende samarbejde med myndighederne for at skåne miljøet mest muligt. Udgifter i den forbindelse skal principielt betales af forurenerne.

Regionerne skal fortsat beskytte grundvandet mod punktforurening²⁹ fra f.eks. industrier og tankanlæg.

---

²⁶ Energiklasse 1 dækker både over bygninger med et lavt energiforbrug og bygninger, der fremmer bæredygtig adfærd og et godt miljø.

²⁷ Andengenerations biobrændsel laves af affald fra landbruget, industrien og husholdningerne, så som halm, træ og organisk affald. Forskellen mellem anden- og første generation er at anden generation er afbrænding af affald og bioprodukter, som eksisterer i forvejen, mens første generation er afbrænding af afgrøder, som for eksempel fødevarer eller træer, som man aktivt planter for senere at brænde det af. Det resulterer ofte i fældning af regnskov eller optager marker, som kunne være brugt til produktion af fødevarer. Anden generations biobrændsel har derudover en CO₂-reduktion er på mellem 70-90 pct. i forhold til første generation.

²⁸ Se også afsnit om trafik

²⁹ Punktforurening sker typisk fra lossepladser eller industrigrunde. I Danmark findes tusinder af lossepladser og gamle grusgrave, som er blevet brugt som losseplads. Regnvandet opløser forurenede stoffer på disse steder og fører dem ned til grundvandet. (Fra Vandetsvej.dk: <https://www.vandetsvej.dk/forureningstyper>)

Kommunerne skal have en høj miljø-profil, der bl.a. skal udmøntes i et lavt forbrug af kemikalier og gødning på kommunale arealer.

Kommuners og regioners miljøtilsyn skal baseres på dialog og vejledning, så unødvendige konfrontationer undgås. Der skal sikres god adgang for både lokale og turister til naturområder gennem naturpleje, anlæg af stier, rasteplasser og faciliteter for friluftsliv.

Der skal være gode informationstavler og adgangsveje, så man kan færdes i naturen uden at beskadige eller slide den ned.

Planlovens bestemmelser om landzoner skal administreres tilpas fleksibelt, så landdistrikterne kan udvikles.

7. Økonomi og arbejdsvilkår

7.1 Økonomistyring

Kommuner og regioner skal sættes fri af den statslige detailstyring. De lokale kommunal- og regionspolitikere skal have større frihed til forvalte det ansvar for budgetter og serviceniveau, som de er valgt til.

Den interne kommunale udligning bør i højere grad tilgodes kommuner med lave gennemsnitsindkomster pr. borger.³⁰

Det vil bidrage til højere serviceniveau i yderområderne og derved modvirke en koncentration af befolkningen i de større byer.

Strukturplanlægningen bør være langsigtet for at skabe de bedste forudsætninger for en solid og målrettet økonomi. Besparelser må ikke ramme de dårligst stillede. Forenkling af administrationen bør gennemføres, hvor det er hensigtsmæssigt.

Den enkelte kommune og regions økonomi skal hvile på et ansvarligt grundlag. Låntagning bør kun ske til langvarige investeringer samt udbygning af den offentlige service.

For at forbedre budgetlægningen bør begrebet ”Etske budgetter” indføres dvs. at serviceniveauet fastlægges og først derefter sættes der pris, så økonomien ikke starter med at være udgangspunktet.

Offentlige opgaver skal kun udliciteres, hvor der med stor sikkerhed kan opnås økonomisk fordel og under forudsætning af, at kvalitet og medmenneskelighed i de leverede ydelser kan fastholdes.

De selvejende daginstitutioner skal bevares. Og kommuner og regioner kan købe ydelser hos andre aktører f.eks. på ældre- og handicapområdet.

Økonomisk detailstyring skal ske så tæt på brugerne som muligt (decentralt), f.eks. i skoler, daginstitutioner, plejehjem m.v. for at give brugerne størst muligt medansvar.

Administrationen skal være så fleksibel, at institutionerne har frihed til at overføre såvel overskud som underskud mellem årene indenfor en fastsat ramme, uden at kommunen og regionen blander sig.

7.2 Udlicitering

Udlicitering er ikke et mål, men et middel, der bør overvejes – især på områder hvor det kan give brugerne en reel valgmulighed.

For at udlicitere en opgave skal følgende forudsætninger opfyldes:

- Opgaven skal beskrives, så der ikke er tvivl om omfang og kvalitet
- Det skal til stadighed kontrolleres, at opgaven udføres korrekt og at kvaliteten er i orden
- Servicen overfor brugeren må ikke forringes
- Visitering og tilsyn skal forsat være kommunens eller regionens opgave
- Det offentlige må ikke afskæres fra selv at udføre de udliciterede opgaver, hvis udliciteringen
- viser sig at have negative konsekvenser

Udlicitering af offentlige opgaver må ikke være en hindring for, at private institutioner kan videreføre driftsoverenskomster med kommunen eller regionen.

Udlicitering bør i de fleste tilfælde deles op i mindre enheder, så også små og mellemstore virksomheder kan være med

Udbudsmaterialet skal svarende til kommunens eller regionens egne regler stille krav til arbejdsmiljø, til miljøet generelt og til mulighed for fleksjob og integration af nydanskere

³⁰ Det er positivt, at der blev lavet en aftale om nyt udligningssystem i folketinget i 2020 – se mere: <https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2020/maj/aftale-om-et-nyt-udligningssystem/>

Udlitcering må ikke medføre brugerbetaling på plejeopgaver og nødvendig praktisk bistand til ældre og mennesker med handicap.

7.3 Kommuner og regioner som arbejdsgivere

Balance mellem familieliv og arbejdsliv er en afgørende forudsætning for arbejdsglæde og et godt arbejdsmiljø. Vi har brug for at fastholde og tiltrække flere medarbejdere – ikke mindst til sundheds- og ældreområdet. Derfor skal der være ret til deltid for dem, der ønsker det, og mulighed for fuldtidsstillinger for dem, der ønsker det. Ligeledes skal der sikres bedre normeringer, der sikrer at personalet kan arbejde efter fagligt forsvarlige standarder og retningslinjer samt udøvelse af det faglige skøn.

Kommuner og regioner skal føre en aktiv og fremsynet personalepolitik med kontinuerlig efteruddannelse, så kommunens organisation kan servicere borgerne optimalt med en tidssvarende betjening.

Alle kommuner og regioner skal have en politik, der forebygger, identificerer og håndterer vold og krænkende handlinger herunder mobning og seksuel chikane for de ansatte.

Kommuner og regioner skal respektere organisationsfriheden for medarbejderne.

Fleksjobordninger skal opprioriteres, så borgere med nedsat arbejdsevne kan få et job.

Ansvar og kompetence skal delegeres længst muligt ud i organisationen.

Alle modtagere af kontanthjælp skal som udgangspunkt udføre et relevant arbejde, der kan give de pågældende selvrespekt og lettere adgang til det almindelige arbejdsmarked.

7.4 Det rummelige arbejdsmarked

Det er en menneskeret at kunne deltage på arbejdsmarkedet med de ressourcer, den enkelte har til rådighed.

Derfor skal kommuner og regioner leve op til definitionen af det rummelige arbejdsmarked, der indebærer:

- Forebyggelse af, at ansatte udstødes fra arbejdsmarkedet pga. nedsat arbejdsevne.
- Fastholdelse af ansatte, der er udsat for afskedigelse pga. nedsat arbejdsevne.
- Rekruttering og integration af personer, der står udenfor arbejdsmarkedet pga. nedsat arbejdsevne.
- Desuden skal kommuner og regioner leve op til kravene for at opnå arbejdsmiljøcertifikat, hvilket betyder:
- At arbejdsmiljøindsatsen skal være på et højt niveau herunder forebyggelse af stress.
- At der træffes politisk beslutning om hvordan der arbejdes for sundhedsfremme blandt medarbejderne.
- At der dokumenteres, hvordan kravene opfyldes.

Kommunen skal yde en særlig indsats for, at unge kan komme i uddannelse og arbejde.

Kommunens beskæftigelsesafdeling skal yde en effektiv, konstruktiv og problemløsende sagsbehandling med borgernes trivsel og udvikling i centrum.